

BRANITELJI BENKOVAČKOGA KRAJA U DOMOVINSKOM RATU

Josip ČERINA

Hrvatski centar za razminiranje – Podružnica Zadar, Zadar

UDK: 355.4(497.5-37 Benkovac)"1991/1993"

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 22. 9. 2006.

Na temelju autentičnoga svjedočenja ratnih zapovjednika koji su svjedoci vremena, analitičke obradbe sadržaja u literaturi koja opisuje ratne okolnosti koje su utjecale na događanja na benkovačkom području i upotrebom dostupne arhivske građe u ovom je članku predstavljen ratni put teritorijalnih vojnih postrojbi u Domovinskom ratu u kojima su bili branitelji benkovačkoga kraja. Najprije su se okupili u Samostalnoj benkovačko-stankovačkoj bojni, koja je pripojena 134. brigadi, zatim zbog dolaska snaga UN-a i preustroja HV-a prelaze sredinom 1992. godine u Samostalnu domobransku bojnu Benkovac, koja je ustrojavanjem 134. domobranske pukovnije ušla u njezin sastav. Mijenjao se naziv postrojba, ali riječ je uglavnom o istoj populaciji koja je napustila okupirano područje bivše općine Benkovac. Obrambeni položaji na kojima su većinu rata proveli branitelji benkovačkoga kraja bili su na južnoj strani Ravnih kotara (područje od Pristega do Stankovaca). Sudjelovali su oni u obrani stankovačkoga i biogradskoga područja te u osloboditeljskim operacijama *Maslenica*, *Oluja* i *Maestral*. Najslavniji dio ratnoga vremena u kojem su sudjelovali branitelji benkovačkoga kraja jest operacija *Oluja*, koja im je donijela povratak kućama.

Ključne riječi: Domovinski rat, branitelji, benkovački kraj, operacija *Oluja*

Josip Čerina, Hrvatski centar za razminiranje – Podružnica Zadar, Stjepana Radića 11, 23 000 Zadar, Hrvatska.
E-mail: jcerina@hcr.hr

UVOD

415

Središnji dio Ravnih kotara u Zadarskoj županiji naziva se benkovačkim krajem po gradu Benkovcu, koji je smješten 30-ak kilometara istočno od Zadra. Benkovac ima povoljan prometni položaj jer se nalazi na križanju cesta koje vode iz Za-

dra prema Kninu te iz Like prema moru. Taj je položaj sada još naglašeniji izgradnjom autoceste Zagreb – Split, koja prolazi čitavim upravnim područjem grada.

U sastav administrativnoga područja grada Benkovca ulaze sljedeća naselja: Benkovac, Benkovačko Selo, Bjelina, Br gud, Bruška, Buković, Bulić, Dobra Voda, Donje Biljane, Donje Ceranje, Donji Karin, Gornje Biljane, Gornje Ceranje, Islam Grčki, Kašić, Kolarina, Korlat, Kožlovac, Kula Atlagić, Lepuri, Lisičić, Lišane Tinjske, Medviđa, Miranje, Nadin, Perušić Benkovački, Podgrađe, Podlug, Popovići, Pristeg, Prović, Radošinovci, Rašević, Rodaljice, Smilčić, Šopot, Tinj, Vukšić, Zagrad i Zapužane. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, područje grada Benkovca je imalo 9786 stanovnika. Samo gradsko naselje Benkovac ima 2622 stanovnika. Prema istom izvoru, etnički sastav na čitavom području grada izgledao je ovako: 90,4% Hrvata i 7,5% Srba.

Prije Domovinskog rata u sastavu tadašnje općine Benkovac bile su današnje općine Lišane Ostrovičke, Polača i Stankovci.¹ Tada je benkovačko područje bilo s gotovo podjednakim udjelom hrvatskoga i srpskoga stanovništva. Prema popisu iz 1991. godine, velika prijeratna općina Benkovac imala je 35.562 stanovnika. Današnje je stanje posljedica velikosrpske agresije. Većina Hrvata bila je prisiljena napustiti svoje domove 1991. godine zbog zastrašivanja, fizičkih prijetnji i otvorena napada udruženih velikosrpskih snaga (Jugoslavenska narodna armija, Srbija i Crna Gora i dio pobunjenih hrvatskih građana srpskoga etničkog podrijetla). Glavnu ulogu u agresiji na Republiku Hrvatsku 1990. – 1991. godine imala je Jugoslavenska narodna armija (JNA), jer srpski pobunjenici nisu bili dovoljno dobro organizirani i sposobni za ostvarivanje postavljenih ciljeva.

Cilj velikosrpskih snaga bio je onemogućiti uspostavu državnoga poretka na područjima općina i gradova u kojima je pretežno živjelo srpsko stanovništvo. Ostvarenje ovoga cilja počelo je 17. kolovoza 1990. godine "balvan revolucijom", kada je dio pobunjenih hrvatskih građana srpskoga etničkog podrijetla zapriječio brojne prometnice u sjevernoj Dalmaciji i Lici. Do kraja 1991. godine velikosrpske snage su na benkovačkom području okupirale sva naselja bivše općine Benkovac, osim ovih naselja: Banjevci, Bila Vlaka, Budak, Crljenik, Dobra Voda, Radašinovci, Stankovci i Velim. Hrvatske snage, usprkos velikim uspjesima u obrani od znatno jačih velikosrpskih snaga, tada nisu imale snage krenuti u oslobađanje okupiranih područja. Hrvatske su vlasti prihvatile dolazak snaga Ujedinjenih naroda (UNPROFOR-a), jer se na temelju ugovora očekivalo da će one omogućiti mirnu reintegraciju okupiranih područja. Spremnost Hrvatske za mirno rješavanje su-

koba pridonijela je njezinu bržem međunarodnom priznanju kao samostalne države.

Tijekom ratnih godina značajnijih pomaka na benkovačkom bojištu nije bilo do početka vojno-redarstvene operacije *Oluja*. Hrvatima nije omogućen povratak unatoč mirovnim snagama UN-a i Vanceovu mirovnom planu. Početkom vojno-redarstvene operacije *Oluja*, 1995. godine, okupacijska je vlast provela plansku evakuaciju civilnoga stanovništva, kojem su se istodobno priključili brojni srpski vojnici (Barić, 2006., 287).²

Nakon završetka rata većina prognanih Hrvata vratila se u prijeratna naselja. U Benkovačko Selo i Donji Karin doselili su se Hrvati iz Bosne i Hercegovine, kojima je bio onemogućen povratak njihovim kućama, a zadnjih godina odvija se i povratak Srba u obnovljene kuće. Procjenjuje se da danas na području grada Benkovca živi oko 12.000 stanovnika.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj je istraživanja da se na temelju autentičnoga svjedočanstva ratnih zapovjednika teritorijalnih vojnih postrojbi sačuva i osvjetli doprinos branitelja benkovačkoga kraja u oslobođanju okupiranih područja Republike Hrvatske. Svrha ovog rada jest pridonijeti opsežnijem razumijevanju ratne stvarnosti predstavljanjem ratnoga puta teritorijalnih vojnih postrojbi u kojima su bili angažirani branitelji benkovačkoga kraja.

Ovim istraživanjem želi se pridonijeti širenju znanja o sudjelovanju benkovačkih branitelja u Domovinskom ratu. Autentičnim svjedočenjem ratnih zapovjednika koji su svjedoci vremena, analitičkom obradbom sadržaja u literaturi koja opisuje okolnosti koje su utjecale na ratna događanja na benkovačkom području i upotrebom dostupne arhivske građe prikupile su se činjenice o braniteljima benkovačkoga kraja.

Podatci o sudjelovanju 134. domobranske pukovnije u oslobođanju okupiranih područja prikupljeni su prije svega intervjuiranjem zapovjednoga kadra na razini bojne. S posebnom pozornošću istražen je doprinos u vojno-redarstvenoj operaciji *Oluja*. Očekuje se da će ovaj rad biti poticaj za daljnja istraživanja o sudjelovanju branitelja drugih područja u Domovinskom ratu.

PRIPREMANJE I POČETAK SRBIJANSKE ORUŽANE AGRESIJE

Na prvim višestranačkim izborima u Hrvatskoj, u travnju i svibnju 1990. godine, Hrvatska demokratska zajednica ostvarila je pobjedu, a to je za srbijanske strukture u Beogradu bilo neprihvatljivo. Protivile su se stvaranju samostalne hrvatske države i u skladu s tim su poticali, organizirali i pomagali hrvatske građane srpskoga etničkog podrijetla na stvaranje ilegalne samostalne vlasti na područjima gdje je živjela većina građana srpske nacionalnosti.

Tijekom lipnja 1990. godine dolazi do osnivanja ilegalne Zajednice općina sjeverne Dalmacije i Like, u čiji se sastav među prvima svrstala općina Benkovac. U Srbu je 25. srpnja 1990. godine donesena "Deklaracija o suverenosti i autonomiji srpskog naroda" na ilegalnom "Srpskom saboru" koju je izradilo netom formirano Srpsko nacionalno vijeće. U deklaraciji je navedeno da srpski narod u Hrvatskoj ima puno pravo na autonomiju, a oblik te autonomije ovisit će o budućem federativnom ili konfederativnom uređenju jugoslavenske države.

Kroz nekoliko incidenata pokušalo se stvoriti ozračje o ugroženosti građana srpske nacionalnosti. Jedan od najkarakterističnijih primjera jest napad na Miroslava Mlinara iz Srpske demokratske stranke, koji se dogodio 18. svibnja 1990. godine u Benkovcu. Ovaj slučaj, u kojem je Mlinar navodno izboden nožem, srbijanski su mediji dobro iskoristili za kampanju u kojoj se željela dokazati ugroženost građana srpske nacionalnosti na benkovačkom području. "Konačan cilj nije bila želja za poboljšanjem njihova položaja u Hrvatskoj nego odvajanje dijelova hrvatskog teritorija i njihovo pripajanje budućoj jugoslovenskoj državi pod srpskom dominacijom, koja bi trebala nastati nakon raspada postojeće jugoslovenske države" (Barić, 2005., 75).

Srbijanska oružana agresija na Republiku Hrvatsku započela je 17. kolovoza 1990. godine "balvan revolucijom",³ kojom su blokirane prometnice prema Zadru i od mora prema Lici. Budući da je bila u tijeku turistička sezona, hrvatska je policija dobila zadaću da hitno intervenira. Policijske snage koje su krenule sa tri helikoptera bile su prisiljene od JNA na prinudno slijetanje u Ogulinu. Ovaj je slučaj očit dokaz kako se JNA svrstala na stranu srbijanske agresije.

Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) Republike Hrvatske pozvalo je pobunjene hrvatske građane srpskoga etničkog podrijetla da prekinu sve radnje koje narušavaju javni red i mir (organiziranje naoružanih straža i ometanje prometa) te da vrate nasilno oduzeto oružje u najbližu policijsku postaju. Nakon nekoliko dana stanje se stabiliziralo, a vođama pobunjenih građana srpskoga etničkog podrijetla ovi su događaji dobro poslužili da se preko medija uvjeri srbijanska javnost kako je lokalno srpsko stanovništvo ugroženo od nove hrvatske vlasti.

Republika Hrvatska je zbog blokade cestovne infrastrukture pretrpjela velike gospodarske štete, posebno u turističkom prometu. Hrvati koji su živjeli na benkovačkom području bili su u sve težem položaju. Veliko nepovjerenje i napetost zavladaše između Hrvata i Srba u idućem razdoblju zbog političke situacije u kojoj srpski političari javno pozivaju srpski narod za nepoštivanje demokratski izabrane hrvatske vlasti.

Samoprogllašena srpska vlast općine Benkovac donijela je 20. ožujka 1991. godine odluku o izdvajanju iz sastava Republike Hrvatske i ostanak u Jugoslavenskoj Federaciji (Kaleb, 1999., 45). Jačanje srpske pobune u Hrvatskoj i djelovanje JNA jasno su pokazali ciljeve srbijanskih struktura. Zato su hrvatske vlasti 19. svibnja 1991. godine održale referendum, na kojem su se građani Republike Hrvatske mogli izjasniti o budućem položaju svoje države. Na prvo pitanje: "Jeste li za to da Republika Hrvatska, kao suverena i samostalna država, koja jamči kulturnu autonomiju i sva građanska prava Srbima i pripadnicima drugih nacionalnosti u Hrvatskoj, može stupiti u savez suverenih država s drugim republikama (prema prijedlogu Republike Hrvatske i Republike Slovenije za rješavanje jugoslavenske krize)" pozitivno je odgovorilo nešto više od 94,17% građana koji su izišli na referendum. Na drugo pitanje: "Jeste li za to da Republika Hrvatska ostane u Jugoslaviji kao jedinstvenoj saveznoj državi (prema prijedlogu Republike Srbije i Republike Crne Gore za rješavanje jugoslavenske krize)" negativno je odgovorilo 91,97% građana koji su izišli na referendum.⁴ Bilo je očito da se najveći dio građana Republike Hrvatske odlučio za život u samostalnoj i neovisnoj državi.

NASTAVAK AGRESIJE NA BENKOVAČKOM PODRUČJU

U proljeće 1991. godine, nakon oružanoga sukoba hrvatskih policajaca s pobunjenicima na Plitvicama i u naselju Polača, koje se nalazilo na području bivše općine Benkovac, situacija je postala kritična. "Pokušaj hrvatskih vlasti da na kriznim područjima rasporede policijske snage, srpski su pobunjenici smatrali hrvatskom agresijom" (Barić, 2005., 75).

Na Narodnom trgu u Zadru 2. svibnja 1991. godine održan je prosvjed građana što su ga potaknuli mještani Bibinja zbog pogibije Franka Lisice u Polači. Na skupu je izraženo nezadovoljstvo stanjem i tražilo se oružje. Predstavnici vlasti pozvali su građane na mir i uključivanje u obranu Republike Hrvatske preko pričuvnoga sastava policije.

Potkraj lipnja 1991. godine ministri obrane i unutarnjih poslova Republike Hrvatske naredili su žurno osnivanje zajedničkih štabova za područja policijskih uprava i općina u Republici Hrvatskoj, kojima je svrha bila koordinacija aktivnosti svih subjekata na zaštiti ustavnoga poretka Republike Hrvatske, policije, Teritorijalne obrane, Zbora narodne garde, Civilne zaštite i stanovništva. Time ostvaruje neposrednu suradnju s nadležnim organima vlasti i službama za zaštitu ustavnoga poretka (Marijan, 2006., 120). Koordinativnu ulogu za benkovačko područje preuzeo je Krizni štab Zadar. U isto vrijeme, nakon srbijanske oružane agresije na Sloveniju pot-

kraj lipnja 1991. godine, srbijanski politički vrh je od čelništva JNA tražio i dobio obećanje da će JNA glavne snage koncentrirati na crti: "Karlovac – Plitvice na zapadu; Baranja, Osijek, Vinkovci – Sava na istoku i Neretva na jugu" (Marijan, 2006., 109).

Pošto je iz svoga sastava ljeti 1991. godine uklonila Hrvate, Jugoslavenska narodna armija još je čvršće stala uz velikosrpski program i pobunjene građane srpske nacionalnosti (Domazet, 1992.). U prvoj polovici 1991. godine nadzor nad područjem nekadašnje općine Benkovac preuzela je JNA igrajući ulogu zaštitnika hrvatskih građana srpske nacionalnosti.⁵ Demonstrirala je silu, uspostavljajući nadzorne punktove na cestama. Sve su se češće mogli vidjeti mobilizirani vojni obveznici s oružjem na javnom mjestu.

"Dana 19. srpnja 1991. godine Štab Teritorijalne obrane Benkovac izvršio je potpunu mobilizaciju postrojbi Teritorijalne obrane i milicije i 15. kolovoza započeli su formiranje lokalnih milicijskih stanica" (Kaleb, 1999., 116).⁶ Velikosrpski program postupno se provodio u djelo. Snage hrvatske policije kontrolirale su samo manji dio općine Benkovac iz novouspostavljenih policijskih postaja u Polači i Stankovcima, a Specijalna jedinica policije pri Policijskoj upravi zadarskoj pokrivala je područje zadarskoga zaleđa.

Do sredine 1991. godine teret obrane pao je na slabo naoružani djelatni i pričuvni sastav policije. Svakodnevno su se bilježile smetnje u prometu, jer su na većini prometnica uređivali pobunjenici.⁷ Željeznički promet bio je rijedak, jer je pruga u više navrata minirana između Šopota i Raštevica. Najteže je bilo u Lišanima Ostrovičkim, Polači i Kruševu, gdje je došlo do oružanoga napada na hrvatsku policiju i branitelje. Neprijatelj⁸ nije birao sredstva, upotrijebio je topništvo,⁹ oklopništvo i zrakoplovstvo. Hrvatski branitelji s benkovačkoga područja odlaze u hrvatsku policiju, Zbor narodne garde, dragovoljačke postrojbe i druge obrambene snage Republike Hrvatske. U najvećem broju, njih dvjestotinjak, javlja se ljeti 1991. godine u pričuvni sastav policije pri policijskim postajama u Polači i Stankovcima.

RATNO VRIJEME OD SRPNJA DO PROSINCA 1991. GODINE

Tijekom mjeseca srpnja 1991. godine, nakon učestaloga teroriziranja hrvatskoga stanovništva na benkovačkom području i oružanoga sukoba u Lišanima Ostrovičkim, Hrvati su sve brže protjerivani. Prognanici su uglavnom bili smješteni u turistička odmarališta u Pirovcu. Nekolicina mještana iz Lišana Ostrovičkih, Lepura, Bulića i Vukšića ostaje zajedno s pridodanim pripadnicima hrvatske policije.

U naseljima Rašteviciu, Jagodnji i Lišanima Tinjskim, gdje su živjeli hrvatski građani srpskoga etničkog podrijetla, a koja okružuju područje Polače, JNA je razmjestila svoje postrojbe.

Cilj je bio zauzeti područje Polače, kako bi pobunjenici mogli potpuno nadzirati prometnicu Benkovac – Lišane Tinjske, a time bi doveli u nepovoljan položaj hrvatske snage koje se brane u Nadinu i Škabrnji. Opustjela su gotovo sva mjesta benkovačkoga kraja u kojima su živjeli Hrvati. Broj dragovoljaca rastao je iz dana u dan, pa se 9. rujna 1991. godine pristupa ustrojavanju Samostalne benkovačko-stankovačke bojne, kojoj je dodijeljena obrana tada još uvijek mirnoga stankovačkog kraja.

"Budući da je Hrvatska bila izložena sve jačim napadima, u rujnu 1991. godine njezine vlasti se odlučuju na blokadu i zauzimanje objekata JNA" (Barić, 2005., 121). U Zadru se zauzima vojarna JNA "Turske kuće" na Smiljevcu 21. rujna 1991. godine, u kojoj je bilo uskladišteno oduzeto naoružanje Teritorijalne obrane Zadra. "U ovoj akciji je izvučeno otprilike 2500 pušaka (automatskih, poluautomatskih i M-48) te oko 100 puškostrojnica M-53" (Jelić, 2005., 129). Sutradan je sve skladišne objekte raketiralo zrakoplovstvo JNA iz zračne baze u Zemunik (Kaleb, 1999., 108). Dio zarobljenog naoružanja i opreme dodijeljen je Samostalnoj benkovačko-stankovačkoj bojni.

Višetjedno granatiranje i opsadno stanje u Polači i Lišanima Ostrovičkim rezultirali su povlačenjem malobrojnih hrvatskih snaga. Branitelji su se iz Polače morali povući pred nadmoćnim neprijateljskim snagama preko Nadinskoga blata prema Škabrnji i Raštanima 18. rujna 1991. godine. Nedugo zatim agresori su organizirali napad na Bulić, Lišane Ostrovičke i Vukšić te zauzeli ova naselja 29. rujna 1991. godine. U ovim netom zauzetim mjestima pripadnici neprijateljskih snaga zapalili su i opljačkali napuštene kuće. Nakon ovih događaja hrvatski branitelji uspijevaju uspostaviti nove obrambene položaje uz mjesta na potezu: Raštane – Tinj – Jankolovica – Vrana – Radašinovci – Pristeg – Stankovci – Bila Vlaka.

Stanje se na bojišnici postupno stabiliziralo, položaji su se utvrđivali. Neprijatelj je na ovom području prešao u obranu, a svoje aktivnosti sveo na povremeno otvaranje pješačke i topničke paljbe kako bi izvršio pripreme za napad na Zadar.¹⁰ Na udaru neprijateljskih snaga prema Zadru, na benkovačkom području, prvo se našlo naselje Nadin zbog Nadinske gradine s koje se mogla nadzirati cesta Benkovac – Zadar. Neprijateljski pješački napad potpomognut tenkovima, koji je počeo jutrom 2. listopada 1991. godine, branitelji Nadina uspjeli su spriječiti borbom u naselju. "Obeshrabreni agresor, iznenađen jakim i organiziranom obranom, gubitkom tenka i žive sile, počeo je uzmicati i vratio se natrag" (Kaleb, 1999., 126). Neprijateljske snage u to vrijeme napadaju Zadar punom žestinom, uključujući i pomorske snage. Okolna naselja od Bibinja preko Zemunika Donjeg i Škabrnje do Biograda i

od Zadra prema Posedarju neprijatelj je držao pod topničkom paljbom. Neprekidno su odjekivale detonacije granata, avionskih bombi i pješačkoga naoružanja. "Grad Zadar je obranjen 6. listopada 1991. godine, nakon čega je uslijedilo primirje" (Kaleb, 1999., 138).

Postignuto primirje omogućilo je reorganizaciju hrvatskih snaga na širem zadarskom području. Posebno je istaknuta potreba ustrojavanja novih postrojbi radi lakšeg i učinkovitijeg organiziranja obrane ovoga dijela teritorija. Tako se 18. listopada 1991. godine pristupilo ustrojavanju 134. brigade (Čerina, 2004., 11). U sastav ove brigade ušle su Samostalna benkovačko-stankovačka bojna i 1. pješačka bojna 112. brigade. Područje odgovornosti 134. brigade odnosilo se na biogradsko-stankovačku bojišnicu.¹¹ Stanje na bojištu nije bilo mirno, neprijatelj je stalno otvarao pješačku i topničku paljbu prema položajima hrvatskih snaga. Većih promjena na ovom bojištu nije bilo do kraja 1991. godine.

BRANITELJI BENKOVAČKOGA KRAJA OD POČETKA 1992. DO KOLOVOZA 1995. GODINE

Početak 1992. godine donosi Hrvatskoj dugo očekivano priznanje suvereniteta i nezavisnosti. Tako je 15. siječnja 1992. godine u "Bruxellesu konačno Evropska zajednica objavila zajedničku odluku kojom priznaje suverenitet i nezavisnost Hrvatske i Slovenije" (Krmpotić, 1998., 130). U to vrijeme većina branitelja nadala se da će rat ubrzo završiti te da će uslijediti mirna reintegracija okupiranih područja, s obzirom na najavljeni dolazak mirovnih snaga UN-a.

Dolazak mirovnih snaga UN-a potvrđen je odlukom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda o slanju mirovnih snaga pod nazivom UNPROFOR (United Nations Protection Force), koje će biti raspoređene u Republici Hrvatskoj u tri UNPA područja (United Nations Protected Areas).¹² Raspoređivanje snaga UN-a na području sjeverne Dalmacije počelo je potkraj lipnja 1992. godine.¹³ Jedan od temeljnih ciljeva misije bio je provedba povlačenja Jugoslavenske narodne armije iz svih dijelova Hrvatske (Barić, 2005., 177).

U srpnju 1992. godine, nakon preuzimanja odgovornosti za očuvanje mira od snaga UNPROFOR-a u UNPA područjima, dolazi do razvojačenja 50% pripadnika pričuvnoga sastava Hrvatske vojske i pristupa se ustrojavanju domobranstva.¹⁴ Ustrojava se Samostalna domobranska bojna Benkovac, naoružana lakšim oružjem, kako bi uz nadzor UNPROFOR-a omogućila postupni povratak prognanih u njihove domove. Obrana područja odgovornosti provodila se sustavom otpornih točaka na kojima su službu obavljale niže pješačke postrojbe s osobnim naoružanjem.

Stanje u području odgovornosti Samostalne domobranske bojne Benkovac bilo je uglavnom mirno do kraja 1992. godine, ako se zanemari povremeno otvaranje pješačke paljbe. Početkom vojno-redarstvene operacije *Maslenica*, od jutra 22. siječnja 1993. godine, stanje se na bojištu pogoršalo, jer je aktivirana bojišnica od Velebita do Šibenika. Hrvatske snage započele su ovu operaciju radi osiguranja gradnje novoga Masleničkog mosta. Napad hrvatskih snaga bio je usmjeren na položaje srpskih snaga u zadarskom zaleđu.

U operaciji *Maslenica* oslobođeni su Rovanjaska, Jasenice, Podgradina, Paljuv, Novigrad, Islam Grčki, Kašić i Smoković te aerodrom Zemunik. Neprijateljske snage odbačene su od Masleničkoga ždrila, pa se moglo pristupiti postavljanju pontonskoga mosta. Za trajanja ove operacije Samostalna domobranska bojna Benkovac uspješno je provodila aktivnu obranu u području odgovornosti od Radašinovaca do Bile Vlake. Na ovom dijelu bojišta, gdje su bili raspoređeni branitelji benkovackoga kraja, nije bilo pomicanja borbenih položaja.

Srpske vlasti na okupiranom području oštro su osudile operaciju *Maslenica*, tražeći povratak hrvatskih snaga na početne položaje. U traženju rješenja došlo se do "Erduškog sporazuma", po kojem su se hrvatske snage trebale povući do kraja srpnja 1993. godine iz naselja Islam Grčki, Kašić i Smoković te s aerodroma Zemunik, a nadzor nad prometom preko pontonskoga mosta trebale su nadzirati snage UN-a. Nakon toga pontonski most na Maslenici mogao je biti otvoren. Kako se hrvatske snage nisu povukle, neprijateljske snage nastavile su s topničkim djelovanjem prema Masleničkom ždrilu.

Neprijateljsko granatiranje nije bilo usmjereno samo prema borbenim položajima hrvatskih snaga nego i prema naseljima po dubini. Biograd i Stankovci bili su više puta izloženi raketiranju iz višecijevnoga raketnog bacača. Nije bilo mjesta na ovom području koje je pružalo sigurnost, odnosno da je bilo izvan dometa neprijateljske topničke paljbe. Bilo je vrlo teško organizirati normalan život; civilno je stanovništvo često bilo u skloništima, struje i vode nije bilo. Posebno je teško bilo u Pristegu, gdje su položaji branitelja bili na puškomet od neprijateljskih. U ovakvu stanju bile su neizbježne žrtve među braniteljima i civilnim stanovništvom. Jedan od tih dana bio je 14. lipnja 1993. godine, kada je neprijatelj djelovao "raketnim sustavom Orkan po Biogradu i naselju Pakoštane. Pet je osoba poginulo, a sedam civila je teško ranjeno" (Dragović-Klek, 2003., 138).

Zbog složenosti na stankovačkom bojištu 7. gardijska brigada bila je dijelom snaga angažirana na stankovačkom području od 11. lipnja do 29. listopada 1993. godine (Čerina, 2004., 12). Od studenog 1993. godine 112. brigada preuzima položaje na stankovačkom bojištu, a Samostalna domobranska

bojna Benkovac angažirala se na biogradskom području. Početkom siječnja 1994. godine ova domobranska bojna vraća se na stankovačko bojište. Stanje na bojištu se postupno stabiliziralo, položaji obrane čvrsto su se držali.

Potkraj ožujka 1994. godine počeli su pregovori o prekidu neprijateljstva. U Zagrebu je 30. ožujka 1994. godine u ruskom veleposlanstvu potpisan sporazum o prekidu oružanih djelovanja između predstavnika Vlade Republike Hrvatske i predstavnika okupacijske vlasti, prema kojem bi sva neprijateljstva trebala prestati 4. travnja u 9 sati. Obveza sukobljenih strana bila je dostavljanje podataka UNPROFOR-u o naoružanju svake postrojbe i podataka o svim minskim poljima unutar crta razdvajanja. "Već 5. travnja cjelokupno teško naoružanje trebalo je biti povučeno 10, odnosno 20 kilometara od crte dodira sukobljenih strana" (Barić, 2005., 261). "Potpisnice sporazuma i UNPROFOR sporazumjele su se s uspostavljanjem zajedničkih komisija, kako bi se podržalo održavanje prekida vatre, dogovoreni su zemljovidni s crtama razdvajanja i točke prijelaza" (Krpmotić, 1998., 360).

Za benkovačko područje 5. travnja 1994. godine, uz posredovanje časnika UNPROFOR-a, u mjestu Miranje sastale su se formirane komisije hrvatskih snaga i pobunjenika. Dogovoreno je da se za tri dana izvuku postrojbe na utvrđenu crtu razdvajanja snaga, kako bi nadzor na tom području preuzele mirovne snage UN-a. Problem se pojavio kod demilitarizacije područja Tinja, Kakme i Pristega, jer su okupacijske vlasti inzistirale na ostanku naoružanih vojnika, što se protivilo sporazumu (Kaleb, 2004.b, 34). Hrvatske snage povukle su se iz Kašića i Islama Grčkog na sjeverozapadnoj strani područja općine Benkovac. Međutim, neprijatelj je i nakon ulaska mirovnih snaga UN-a u područje razdvajanja zadržao položaje na Mijovcu, Stražbenici i Gradini na biogradsko-stankovačkom bojištu.

Prema odredbama sporazuma, hrvatske su snage zajedno s teškim naoružanjem izvučene na dogovorene položaje prema odredbama Zagrebačkoga sporazuma. Budući da je neprijatelj uglavnom poštivao prekid paljbe, 112. brigada napustila je stankovačko područje, a Samostalna domobranska bojna Benkovac preuzela je nadzor nad tim područjem. Postupno su se počeli vraćati prognani u naselja duž crte razdvajanja snaga na biogradsko-stankovačkom području. Na crti razdvajanja snaga uglavnom se poštivao prekid paljbe, neprijatelj je tek povremeno otvarao pješачku paljbu prema položajima branitelja.

U ozračju primirja, od 18. kolovoza 1994. godine počinje se ustrojavati 134. domobranska pukovnija, u sastav koje su ušli vojni obveznici, sredstva i oprema samostalnih domobranskih bojni Biograd, Benkovac i Obrovac.¹⁵ Postrojbu su

činili iskusni branitelji koji su se na samom početku Domovinskog rata uključili u 134. i 164. brigadu Hrvatske vojske.

U vrijeme ustrojavanja pukovnija je imala 1462 pripadnika za izvršavanje zadaća na crti razdvajanja snaga od sela Raštane do Bile Vlake. Na bojištu je bilo angažirano pješništvo, dok je topništvo i drugo teško naoružanje bilo izvan područja mogućega djelovanja i pod nadzorom snaga UN-a. Na terenu se doimalo takozvano stanje "ni rata ni mira". Bojne su se aktivnosti svele na "stražarsku" službu, prikupljanje podataka o neprijatelju motrenjem i inženjerijsko uređenje pričuvnih položaja. Pasivno držanje položaja omogućilo je provedbu potrebne poduke.

U idućem razdoblju provedene su razne aktivnosti vezane uz jačanje bojne spremnosti postrojbe. Posebna se pozornost pridavala manevarskoj sposobnosti postrojbe, bojnim gađanjima i spremnosti za brzu domobilizaciju. Na svim razinama vođenja i zapovijedanja, u uvjetima zadanoga načina rada i stege, razmatrana je i motivacija. Upućivane su pohvale i dodjeljivane nagrade zaslužnima, kao i upozorenja onima koji svoje zadaće ne bi izvršavali primjerno, tj. u skladu s prilikama i mogućnostima. Kada upozorenje ne bi imalo učinka, uslijedile bi stegovne mjere po vojničkim propisima. Jasno je bilo da se neće postići veća razina bojne spremnosti bez velikoga napora i odricanja svakoga pripadnika postrojbe.

Nakon nekoliko mukotrpnih mjeseci rada postignuta je zadovoljavajuća razina bojne spremnosti.¹⁶ Posljednja zadaća u pripremi za napadna bojna djelovanja bila je pozivanje vojnih obveznika s ratnog rasporeda protuoklopne bitnice na višednevnu vojnu vježbu. Njima su se pridružili protuoklopni vodovi iz svih pješačkih bojni radi poduke. Nakon nekoliko dana zajedničke poduke, 11. srpnja 1995. godine, izvedeno je pokazno gađanje iz svih protuoklopnih sredstava kojima je postrojba u to vrijeme raspolagala.

Tijekom priprema za napadna bojna djelovanja razmatrale su se moguće borbene situacije u kojima se ova postrojba može naći. Potpuno je razrađena situacija za opću operaciju hrvatskih snaga. U ovom slučaju, nakon otpočinjanja operacije širih razmjera, 134. domobranska pukovnija imala je borbenu zadaću da provodi aktivnu obranu u području odgovornosti radi vezivanja neprijateljskih snaga.

Procjenjujući sjevernodalmatinsko bojište, general Janko Bobetko zaključio je "da je okupator svoje glavne snage rasporedio na prostor prema Zadru. Glavne hrvatske snage na ovom dijelu bojišnice ne će ići tim smjerom već će se usmjeriti na brzi prodor s Dinare prema Kninu i s Velebita prema Gračacu te na taj način prisiliti neprijateljske snage na povlačenje" (Bobetko, 2003., 494). Radi povoljnijih početnih položaja za takvu operaciju, hrvatske su snage od zime 1994. do

ljeta 1995. godine izvele nekoliko ograničenih operacija na Dinari. Posljednja je imala naziv "Ljeto – 95", kojoj je bio "cilj da stvori preduvjete za oslobađanje Knina i ostalog okupiranog područja Dalmacije" (Gotovina, 1996., 58).

Zbog početka operacije "Ljeto – 95", koja se odvijala na Dinari, sve postrojbe 134. domobranske pukovnije stavljene su 25. srpnja 1995. godine u 5.00 sati u stupanj pune spremnosti za izvođenje bojnih djelovanja. Pozitivan razvoj situacije na Dinari upućivao je na početak bojnih aktivnosti na crti razdvajanja snaga.

Dana 29. srpnja 1995. godine u večernjim je satima u postrojbu stigla pismena zapovijed o domobilizaciji postrojbe do punoga brojnog stanja. Tijekom noći uručivali su se pozivi. Odaziv je bio odličan, brojno stanje pukovnije ubrzo je naraslo na 2505 vojnih obveznika. Ljudstvo je smješteno u hotele "Ina" i "Gradis". Dio topništva bio je spremam za otvaranje paljbe. Ojačani su svi obrambeni položaji ljudstvom i sredstvima koja nisu bila pod nadzorom. Uslijedilo je spajanje ljudi i borbenih sredstava te svakodnevnih nadzori i raščlamba po svim elementima bojne spremnosti. Postrojba je bila spremna za početak bojnih djelovanja.

Okupacijske vlasti pristale su na pregovore u Ženevi, jer su se bojale sveopćega napada hrvatskih snaga. Međutim, pregovarački tim okupacijskih vlasti nije prihvatio ponuđenu priliku za mirnu reintegraciju okupiranih područja. Po riječima admirala Davora Domazeta, "neuspješan ishod pregovora, neuspjeh mandata snaga UN-a, ugroženost strateških interesa Republike Hrvatske i stanje realne okupacije značajnog dijela hrvatskog teritorija bili su dostatni razlozi za operaciju *Oluja*" (Domazet, 2002., 243).

134. DOMOBRA NSKA PUKOVNIJA U OSLOBODITELJSKIM OPERACIJAMA OLUJA I MAESTRAL

Zadaća 134. domobranske pukovnije, koja je bila u sastavu Operativne grupe Zadar,¹⁷ bila je da nakon uspostave položaja u području razdvajanja snaga otpočne napadna bojna djelovanja s ciljem ovladavanja središnjom Bukovicom, zaobilazeći grad Benkovac, a da nakon dostizanja zadane crte pristupi pretresu terena u području odgovornosti. Tijekom noći 3./4. kolovoza 1995. godine uspostavljeni su novi položaji u području razdvajanja snaga; izuzeta su topnička sredstva koja su bila pod nadzorom UNPROFOR-a i zaposjednuti paljbeni položaji te je oživljen sustav veze. U ranim jutarnjim satima počele su bojne aktivnosti u području razdvajanja snaga, nakon čega je uslijedilo topničko djelovanje pukovnijskoga topništva po položajima na kojima je neprijatelj primijećen.¹⁸ Ubrzo su uspostavljeni položaji na brdima Velikom baku i Zmijevači te u naseljima Tinju i Pristegu.

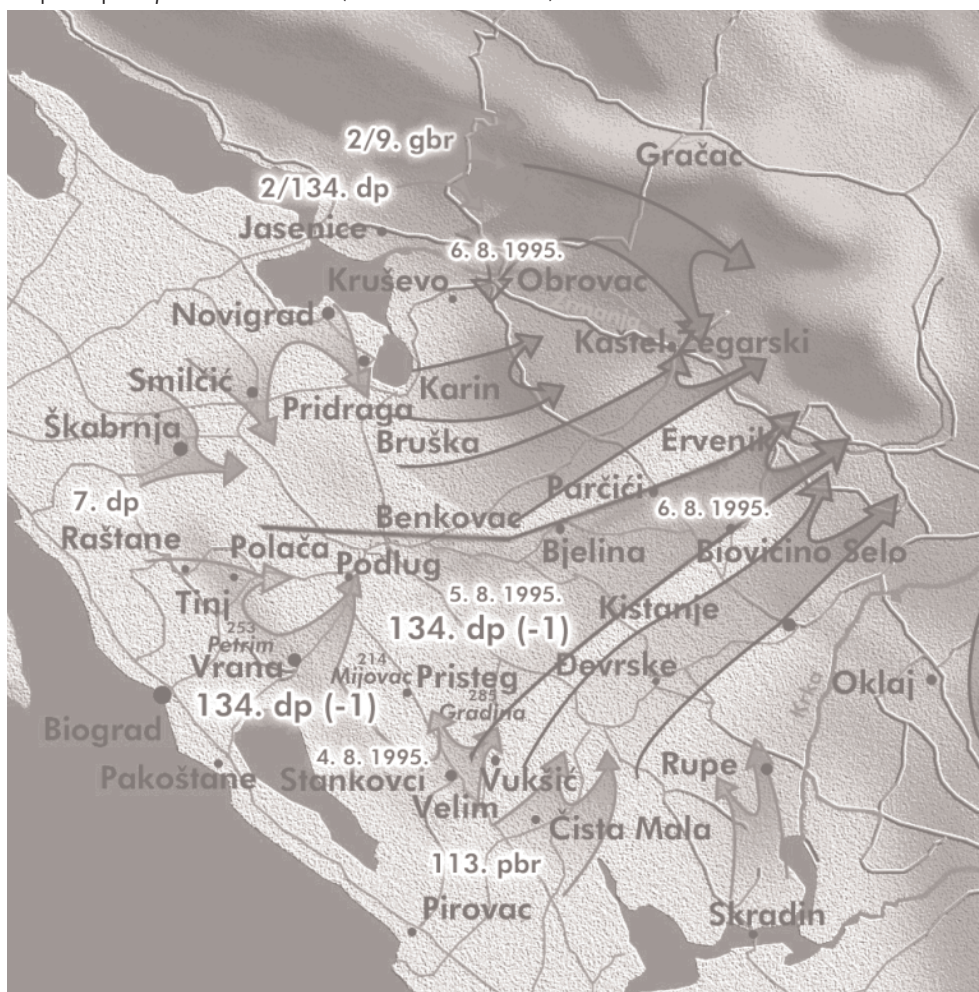
Tijekom prijepodneva pješačke su bojne imale početne uspjehe na smjerovima Raštane – Polača i Pristeg – Miranje, unatoč neprijateljskom djelovanju iz protuzrakoplovnih strojnica i tenkova s istaknutih visova te problemima sa snagama UN-a, koje se nisu htjele povući s osmatračnica. Unatoč naporima, zamjetnijeg uspjeha na bojištu tijekom prijepodneva nije bilo. Odlučeno je da se angažiraju snage iz pričuve za zauzimanje istaknutih neprijateljskih položaja Mijovca i Gradine. Do 16.00 sati bojne skupine bile su na dogovorenim položajima, nakon toga pristupilo se izvršenju zadaće. Oko 19.00 sati jedna se bojna skupina približila položaju neprijatelja na Mijovcu; došlo je do obostrane pješačke paljbe. U to vrijeme neprijatelj još nije otkrio skupinu koja se uputila prema Gradini. Pod stalnom topničkom paljbom držalo se neprijatelja na fronti Stražbenica – Gradina kako bi se omogućilo neometano približavanje bojne skupine do prvih neprijateljskih položaja. Ova se skupina podijelila na dvije manje. Jednoj skupini uspijeva neometano izbijanje na Gradinu, došlo je do pješačke paljbe s objiju strana. Nedugo zatim oglasila se pješačka paljba na Grumilama. Oko 22.00 sata uspostavljeni su novi položaji. Novouspostavljeni su položaji omogućili stavljanje pod paljbenu nadzor prometnice Benkovac – Bribirske Mostine te bolje praćenje neprijateljskih aktivnosti.

U pukovnijskom operativnom dnevniku u više je navrata zabilježeno pojačano kretanje neprijateljskih snaga prema Bukovici. Analizom prikupljenih podataka došlo se do zaključka da je neprijatelj ostavio samo manje naoružane skupine u borbenom dodiru. Nije se, međutim, znalo hoće li uslijediti uzastopno ili neprekidno povlačenje. Prema izjavi koju je dao načelnik stožera 3. pješačke brigade, pukovnik Nikola Kužet, oni su te noći, u uvjetima ograničene vidljivosti, pristupili organiziranom povlačenju postrojbe, što se ubrzo pretvorilo u stihiju (Sekulić, 2001., 197). Dakle, došlo je do neprekidnoga povlačenja, koje će trajati danima. Krajnje odredište, prema istom izvoru, bio je Bosanski Petrovac.

Pozitivan razvoj situacije oko Knina, kao i sve slabiji otpor neprijatelja, bili su dostatnim da se pojača napredovanje. U prijepodnevrim satima, 5. kolovoza 1995. godine, oslobođeni su Ceranje, Miranje i Tinj. Nakon ovog uspjeha preraspoređene snage nastavile su prema Polači i Podlugu.¹⁹ Na bojištu je bilo mirno, nije se znalo jesu li se neprijateljske snage povukle u cijelosti ili nisu. Pretpostavljalo se da postoje još manje naoružane skupine u području odgovornosti pukovnije. U iščekivanju spajanja s ostalim hrvatskim snagama koje su djelovale iz smjera Zadra (7. domobranska pukovnija i 112. brigada), a zbog nepostojanja neprijateljeva otpora tijekom prijepodneva, nastavilo se napredovati prema Benkovcu. Naime, nakon spajanja 1. i 3. pješačke bojne u prigradskom na-

SLIKA 1
Zemljovid: Ratna za-
daca 134. domo-
branske pukovnije
u operaciji *Oluja*

selju Podlugu nije se stalo na zapovijedenoj crti, nego se dio snaga uputio u grad Benkovac. Uskoro je stiglo izvješće na Zapovjedno mjesto pukovnije da je grad potpuno prazan. Žudnja da vide svoj grad bila je jača od zapovijedi. Nerealno je bilo očekivati da će se moći zaustaviti ispred Benkovca. Trenutke sreće nakon oslobođenja Benkovca Ivica Matešić Jeremija opisao je riječima: "Vojnici što ogrezli su u prašini i znoju, čija usta bijahu suha od žeđi, od napora dvodnevni bitaka sad stajali su pred hotelom Asseria, okupljeni oko svojih zapovjednika. Bijahu strašni i veliki. Lica ushićena, ozarena srećom" (Matešić, 1996., 12).

Dana 6. kolovoza 1995. godine nastavilo se napredovanje smjerom Benkovac – Lisičić – Bjelina – Parčići – Ervenik. U večernjim satima izbio se u područje Ervenika, čime je završila operacija *Oluja* za branitelje benkovačkoga kraja.²⁰ U sljedećih nekoliko dana izvršen je pretres novooslobođenoga

područja i prikupljanje napuštene vojne opreme i naoružanja. Prikupljeno je 7 haubica, 8 topova, 14 minobacača, 17 protuzrakoplovnih topova, 36 vojnih motornih vozila i više od 5000 komada topničkog streljiva.²¹

Dana 15. kolovoza 1995. godine 134. domobranska pukovnija dobila je zadaću da pretrese područje, lijevo: Veliko sedlo – Rujevac – Trebečak i desno: Maglaj – Sedlo – Jagodnik od rijeke Zrmanje do sela Dabašnice. U isto vrijeme dobila je zadaću da osigura pontonski most u Masleničkom ždrilu, hidrocentralu i vodovodnu postaju u Muškovcima.²² Nakon dva dana pukovnija je dobila novu zadaću – uspostavljanje položaja uz kanjon rijeke Unca – radi zaštite boka Operativne grupe Zapad s područjem odgovornosti ponad Srba, lijevo: Pogledalo – r. Una i desno: Grubarski Naslon – Runjevica – Orlova greda.²³ Unatoč stalnom djelovanju neprijateljskoga topništva, neizgrađenosti putova do položaja i lošim vremenskim uvjetima, zadaća je izvršena u zadanom roku. Zapovjedno mjesto pukovnije nalazilo se u Donjoj Suvaji. Pričuva je bila u selu Velike Popine. Potkraj mjeseca kolovoza 1995. godine uslijedilo je razvojačenje 1116 pripadnika. Zbog smanjenoga brojnog stanja ustrojene su dvije bojne skupine od pješćkih bojni. Topničko-raketni divizion i pristožerne postrojbe nastavile su rad sa smanjenim brojem ljudi. Stanje na bojišnici bilo je stabilno.

Branitelji benkovačkoga kraja sudjelovali su u operaciji *Maestral*. Početni su položaji bili uz kanjon rijeke Unca. Kako je kanjon na tom području neprohodan, a neprijatelj se utvrdio na suprotnoj strani, napredovanje preko kanjona nije bilo moguće. Prelazak na drugu stranu izvršen je 14. rujna 1995. godine. Po prelasku rijeke Unca, preko mosta u Bastasima, krenulo se iz područja Donjih Gajeva u odlučujući napad prema Očijevu. Topništvo je ostalo na položaju u području Boboljusaca radi topničke potpore.

Nakon operacije *Maestral*, 134. domobranska pukovnija dobila je novo područje odgovornosti, lijevo: Borik – Miljaruša – Velika Klekovača i desno: Kik – Bobijski vrh – Vršak ponad Drvara. Odmah se pristupilo uređenju položaja za boravak u najsloženijim vremenskim prilikama, koje su uskoro i nastupile. Zapovjedništvo pješćštva i logistika bili su smješteni u selu Potocima, a zapovjedno mjesto pukovnije u selu Jasikovcu. Na terenu je postrojba boravila po petnaest dana do 20. prosinca 1995. godine, kada je uslijedilo postupno razvojačenje branitelja benkovačkoga kraja.

ZAKLJUČAK

Prvi višestranački izbori u Hrvatskoj, u proljeće 1990. godine, izravno su utjecali na suživot Hrvata i Srba na benkovačkom području, jer se dio hrvatskih građana srpskoga etničkog podrijetla protivio stvaranju samostalne hrvatske države. Općina

Benkovac je među prvim općinama pristupila ilegalnoj Zajednici općina sjeverne Dalmacije, prema volji samoproglašene općinske vlasti. Benkovačko područje prednjačilo je po insceniranim incidentima kojima se pokušalo stvoriti ozračje o ugroženosti građana srpskoga etničkog podrijetla.

Konačan cilj srbijanskih struktura bio je odvajanje dijelova hrvatskoga teritorija i njihovo pripajanje budućoj srpskoj državi. Pobunjeni dio hrvatskih građana srpskoga etničkog podrijetla s benkovačkoga područja stavio se u funkciju organizacije "balvan revolucije" s ciljem blokade prometnica prema Zadru, Biogradu i Šibeniku. Ministarstvo unutarnjih poslova RH nije moglo intervenirati zbog postrojbi JNA, koje su navodno igrale ulogu mirovnih snaga. Hrvati koji su živjeli na benkovačkom području bili su u teškom položaju jer su srpski političari javno pozivali srpski narod na nepoštivanje demokratski izabrane hrvatske vlasti. Zbog jačanja srpske pobune u Hrvatskoj i stavljanja JNA na stranu srbijanskih struktura, hrvatske su vlasti u svibnju 1991. godine održale referendum, na kojem su se građani Republike Hrvatske mogli izjasniti o budućem položaju svoje države. Najveći dio građana Republike Hrvatske odlučio se za život u samostalnoj i neovisnoj državi.

Oružani sukob, u kojem je došlo do stradanja hrvatskoga policajca na benkovačkom području u svibnju 1991. godine u naselju Polači, dodatno je pogoršao situaciju na terenu. Nadzor nad područjem nekadašnje općine Benkovac preuzeli su srpski pobunjenici uz potporu JNA. Snage hrvatske policije kontrolirale su samo manji dio općine Benkovac iz novouspostavljenih policijskih postaja u Polači i Stankovcima. Zbog teške situacije na benkovačkom području i otvorenoga napada na hrvatsku policiju i branitelje u Lišanima Ostrovičkim i u Polači došlo je do masovnog iseljavanja Hrvata već u srpnju 1991. godine. Opustjela su gotovo sva mjesta benkovačkoga kraja u kojima su živjeli Hrvati. Početkom rujna 1991. godine ustrojava se prva teritorijalna vojna postrojba, Samostalna benkovačko-stankovačka bojna, sastavljena u prvom redu od vojno sposobnih prognanika s benkovačkoga područja.

Nakon višemjesečnog odolijevanja napadu neprijateljskih snaga, malobrojne hrvatske snage morale su se povući iz Polače i Lišana te su uspostavile čvrstu obrambenu crtu na potezu: Raštane – Tinj – Jankolovica – Vrana – Radašinovci – Pristeg – Stankovci – Bila Vlaka. Na ovim obrambenim položajima hrvatske su snage dočekale vojno-redarstvenu operaciju *Oluja*, unatoč brojnim pokušajima prodora velikosrpskih snaga.

U listopadu 1991. godine pristupilo se ustrojavanju 134. brigade radi lakšeg i učinkovitijeg organiziranja obrane na biogradsko-stankovačkom bojištu. Dolazak mirovnih snaga

UN-a i Vanceov plan omogućili su kakvo-takvo primirje. Zbog ustrojavanja domobranstva gasi se 134. brigada, a ustrojava se Samostalna domobranska bojna Benkovac, naoružana lakšim oružjem, kako bi uz nadzor snaga UN-a omogućila postupni povratak prognanih u njihove domove. Stanje na bojištu bilo je mirno do početka vojno-redarstvene operacije *Maslenica*. Za trajanja ove operacije, u kojoj su bili raspoređeni branitelji benkovačkoga kraja, nije bilo pomicanja borbenih položaja. Aktiviranje bojišnice od Velebita do Šibenika donijelo je neizbježne žrtve među braniteljima i civilnim stanovništvom. Nije bilo mjesta na ovom području koje je pružalo sigurnost, svakodnevni život bio je veoma težak. Tek potkraj 1993. godine stanje na bojištu postupno se stabiliziralo, položaji obrane čvrsto su se držali.

Sporazum o prekidu oružanih djelovanja iz 1994. godine donio je željeni mir, a prognanima je omogućen povratak u naselja duž crte razdvajanja snaga na biogradsko-stankovačkom području. Uglavnom se poštivao prekid paljbe, neprijatelj je tek povremeno otvarao pješačku paljbu prema položajima branitelja. Zadaća 134. domobranske pukovnije svela se na pasivno držanje položaja, a to je omogućilo provedbu potrebne poduke.

U vojno-redarstvenoj operaciji *Oluja*, 134. domobranska pukovnija je nakon uspostave položaja u području razdvajanja snaga otpočela napadna bojna djelovanja prema središnjoj Bukovici, zaobilazeći grad Benkovac. Nakon uspješno obavljene zadaće u ovoj operaciji ova je pukovnija dobila niz neborbenih zadaća do početka operacije *Maestral*. S terena se postrojba povlači u prosincu 1995. godine radi provedbe demobilizacije. Ovaj rad može biti poticaj za daljnja istraživanja o sudjelovanju branitelja drugih područja u Domovinskom ratu, koja treba temeljiti u prvom redu na arhivskoj građi pohranjenoj u Središnjem vojnom arhivu Ministarstva obrane Republike Hrvatske.

BILJEŠKE

¹ Naselja bivše općine Benkovac bila su: Banjevci, Benkovac, Benkovačko Selo, Bila Vlaka, Bjelina, Brgud, Bruška, Budak, Buković, Bulić, Crljenik, Dobra Voda, Dobropoljci, Donja Jagodnja, Donje Biljane, Donje Ceranje, Donji Karin, Gornja Jagodnja, Gornje Biljane, Gornje Ceranje, Islam Grčki, Kašić, Kolarina, Korlat, Kožlovac, Kula Atlagić, Lepuri, Lisičić, Lišane Ostrovičke, Lišane Tinjske, Miranje, Morpoluča, Nadin, Ostrovica, Parčić, Perušić Benkovački, Podgrađe, Podlug, Polača, Popovići, Pristeg, Prović, Radošinovci, Rašević Rodaljice, Smilčić, Stankovci, Šopot, Tinj, Velim, Vukšić, Zagrad i Zapužane.

² Na sjednici Vrhovnog savjeta Republike Srpske Krajine, održanoj 4. kolovoza 1995. godine, krajinska se vlast odlučila za plansku evakuaciju "sveg za borbu nesposobnog stanovništva" s područja općina Knin, Gračac, Obrovac, Benkovac i Drniš.

³ Budući da su pobunjenici blokirali prometnice oborenim drvećem, ovi su događaji nazvani "balvan revolucijom".

⁴ Dokumenti o državnosti RH, 80-83.

⁵ Benkovačko područje kontrolirale su postrojbe 9. korpusa JNA.

⁶ Mobilizacija Teritorijalne obrane i milicije bila je ilegalna.

⁷ Zbog sigurnosti svojih zaposlenika i putnika, zadarska "Liburnija" ukida i preusmjerava putničke linije na benkovačkom području, pa su mnoga mjesta ostala odsječena.

⁸ Pojam *neprijatelj* odnosi se na udružene velikosrpske snage koje su sudjelovale u agresiji na Republiku Hrvatsku od 1990. do 1995.

⁹ Prve žrtve od granatiranja topništvom na benkovačkom području dogodile su se 17. srpnja 1991. godine. Poginuli su svećenik Mile Mamić i policajac Josip Žulj u Lišanima Ostrovičkim.

¹⁰ Napad na Zadar je bio od 4. do 6. listopada 1991. godine. U te su dane branitelji iskazali veliku hrabrost; grad je obranjen, a primirje je nastupilo 10. listopada radi deblokade vojarni JNA i njihova izvlačenja iz grada. Postignuti je sporazum predviđao deblokadu Zadra, jer se grad u vrijeme napada nalazio u potpunom okruženju, čak i s morske strane, koju je neprijatelj nadzirao pomorskim snagama.

¹¹ Budući da se ovaj rad bavi prije svega braniteljima benkovačkoga kraja, u daljnjem tekstu će se izložiti njihov angažman na bojištu od Raštana do Stankovaca.

¹² U New Yorku je 21. veljača 1992. godine Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda usvojilo Rezoluciju broj 743 o slanju mirovnih snaga na prostore bivše Jugoslavije.

¹³ Prema odredbama mirovnoga plana, UNPROFOR je u Hrvatskoj bio raspoređen u četiri UNPA zone. Područje sjeverne Dalmacije i Like organizirano je kao Sektor Jug, Banija i Kordun kao Sektor Sjever, zapadna Slavonija kao Sektor Zapad, a istočna Slavonija kao Sektor Istok. UNPA zona Jug obuhvaćala je šest općina sjeverne Dalmacije i Like, površine oko 5000 km²: Knin, Benkovac, Obrovac, Gračac, Korenicu i Donji Lapac.

¹⁴ Prema *Zakonu o obrani Republike Hrvatske* iz 1991. godine, domobranstvo je poseban dio Hrvatske vojske koji se ustrojava na teritorijalnom načelu ("Narodne novine" 53A/91.).

¹⁵ SVA MORH, ZZPS: *Zapovijed za ustrojavanje pukovnije*, kl. 80-01/94-06/04, ur. br. 1080-02-11-94-39 od 16. kolovoza 1994. godine.

¹⁶ SVA MORH, Zapovjedništvo 134. dp: *Izješće o bojnoj spremnosti*, kl. 803-01/95-06/02, ur. br. 8286-01-95-19 od 15. ožujka 1995. godine.

¹⁷ Radi lakšeg i učinkovitijeg vođenja i zapovijedanja tijekom vojno-ređarstvene operacije *Oluja* ustrojena je Operativna grupa Zadar sa zadaćom "... stvoriti uvjete za prelazak u napadaj svih snaga između Šibenika i Velebita te što prije ovladati središnjom Bukovicom" (Gotovina, 1996., 70).

¹⁸ SVA MORH, Zapovjedništvo 134. dp: *Pripremna zapovijed*, kl. 803-08/95-01/01, ur. br. 8286-01-95-485 od 3. kolovoza 1995. godine.

¹⁹ SVA MORH, Zapovjedništvo 134. dp: *Dnevno operativno izješće*, kl. 803-08/95-01/01, ur. br. 8286-01-95-464 od 5. kolovoza 1995. godine.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 3 (95),
STR. 415-435

ČERINA, J.:
BRANITELJI...

²⁰ Tijekom izvršavanja bojne zadaće poginuo je Ivica Pešut, četvorica pripadnika pukovnije teško su ranjena, a dvadesetorica su prošla s lakšim tjelesnim ozljedama; SVA MORH, Zapovjedništvo 134. dp: *Opće izvješće po izvršavanju bojne zadaće*, kl. 803-02/95-06/02, ur. br. 8286-01-95-71 od 23. kolovoza 1995. godine.

²¹ SVA MORH, Zapovjedništvo 134. dp: *Izvješće o prikupljenom ratnom plijenu*, kl. 803-02/95-06/02, ur. br. 8286-01-95-70 od 21. kolovoza 1995. godine.

²² SVA MORH, Zapovjedništvo 134. dp: *Zapovijed*, kl. 803-8/95-01/01, ur. br. 8286-01-95-506 od 14. kolovoza 1995. godine.

²³ SVA MORH, Zapovjedništvo 134. dp: *Opće izvješće po izvršavanju bojne zadaće*, kl. 803-02/95-06/02, ur. br. 8286-01-95-71 od 23. kolovoza 1995. godine.

LITERATURA

Barić, N. (2005.), *Srpska pobuna u Hrvatskoj: 1990. – 1995.*, Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Barić, N. (2006.), *Srpska pobuna u Hrvatskoj: 1990. – 1995., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Zagreb: Školska knjiga.

Barić, R. (1995.), *Osnovne operacije Hrvatske vojske*, Zagreb: MORH.

Bobetko, J. (2003.), *Sve moje bitke*, Zagreb: Vlastita naklada.

Čerina, J. (2004.), *134. domobranska pukovnija*, Zadar: Hrvatsko kulturno društvo Napredak.

Domazet, D. (2002.), *Hrvatska i veliko ratište*, Zagreb: Udruga Sv. Juraj.

Dragović-Klek, R. (2003.), *Pume iz Varaždina*, Zagreb: Nova knjiga Rast.

Gotovina, A. (1996.), *Napadni bojevi i operacije HV i HVO*, Zadar: III. ZP Split.

Jelić, I. (2005.), *4. brigada ZNG – čovjek i rat 90/92*, Split: Hrvatski časnički zbor grada Splita.

Kaleb, J. (1999.), *Zadar u Domovinskom ratu 1990. – 1991.*, Zadar: UHVDR-a Zadarske županije.

Kaleb, J. (2004.a), *Zadar u Domovinskom ratu 1992. – 1993.*, Zadar: UHVDR-a Zadarske županije.

Kaleb, J. (2004.b), *Zadar u Domovinskom ratu 1994. – 1995.*, Zadar: UHVDR-a Zadarske županije.

Krmpotić, M. (1998.), *Kronologija rata*, Zagreb: Hrvatski informativni centar: Slovo.

Marijan, D. (2006.), *Hrvatsko ratište: 1990. – 1995., Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat*, Zagreb: Školska knjiga.

Matešić, I. J. (2004.), *Takvo zar bilo je lice tvoje?*, Zadar: Narodni list.

Sekulić, M. (2001.), *Knin je pao u Beogradu*, Beograd: Orion.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 3 (95),
STR. 415-435

ČERINA, J.:
BRANITELJI...

Croatian War Veterans of the Benkovac Area in the Croatian War of Independence

Josip ČERINA
Croatian Mine Action Centre – Regional Office Zadar, Zadar

Based on the authentic testimonies of war commanders – witnesses to war, and analytical content analysis of the literature describing the war circumstances influencing events in the Benkovac area, as well as by accessing available archives, in this article the author traces the steps of the territorial army units whose members during the Croatian War of Independence were the Benkovac veterans. First they gathered in the Independent Benkovac-Stankovac Battalion affiliated with the 134th Brigade, and then due to the arrival of the UN troops and the reconstitution of the Croatian Army (HV) they transferred to the Independent Benkovac Home Guard Battalion in mid 1992 which then affiliated with the 134th Home Guard Regiment when it was constituted. The names of the units changed but it was mostly the same population that left the occupied territory of the former municipality of Benkovac. The defense positions where the Benkovac veterans were stationed throughout most of the war were on the south side of Ravni kotari (the area from Pristeg to Stankovci). They also took part in the defense of the Stankovac and Biograd areas and in the military liberation operations Maslenica, Oluja and Maestral. The most famous event the Benkovac veterans participated in was the Oluja operation which brought them home.

Key words: Croatian War of Independence, war veterans, the Benkovac area, operation Oluja

Die Verteidigungstruppen des Raums Benkovac im Kroatischen Unabhängigkeitskrieg (1991–95)

Josip ČERINA
Kroatische Zentrale für Minenräumung, Zweigstelle Zadar, Zadar

Zeugenaussagen militärischer Befehlshaber als authentischer Zeugen des Kriegsgeschehens, die Analyse fachliterarischer Beiträge über die Kampfhandlungen im Raum Benkovac und die Verwendung von Archivmaterial bilden die Grundlage, um die dortigen Einsätze der kroatischen Militäreinheiten, in denen sich viele Einheimische befanden, nachzuzeichnen. Die Verteidigungstruppen des Raums Benkovac versammelten sich zunächst unter der Bezeichnung Selbstständiges Bataillon Benkovac-Stankovci, das der 134.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 3 (95),
STR. 415-435

ČERINA, J.:
BRANITELJI...

Brigade angeschlossen wurde. Mit Eintreffen der UN-Schutztruppen und im Rahmen der Umstrukturierung der Kroatischen Streitkräfte wurden sie Mitte 1992 in Selbstständiges Verteidigungsbataillon Benkovac umbenannt, das sich im Verband des 134. Regiments (ehemals Brigade) befand. Auch wenn sich die Bezeichnungen änderten, handelte es sich doch mehr oder weniger um dieselben Männer aus dem besetzten Gebiet der einstigen Gemeinde Benkovac. Die Stellungen, die sie die meiste Zeit während der Kriegsjahre einnahmen, verliefen im Südteil von Ravni kotari (von Pristeg bis Stankovci). Sie wurden zur Verteidigung von Stankovci und des Raums Biograd eingesetzt, ebenso in den militärischen Befreiungsaktionen Maslenica, Oluja und Maestral. Die ruhmreichste Zeit der Verteidiger von Benkovac kam mit der Teilnahme an der Militäraktion Oluja, mit der sie sich die Rückkehr in ihre Heimatorte sicherten.

Schlüsselbegriffe: Kroatischer Unabhängigkeitskrieg, Verteidigungskräfte, Raum Benkovac, Militäraktion Oluja